

PIOTR OLECHOWSKI

Ośrodek Badań nad Totalitaryzmami Instytutu Pileckiego w Warszawie

Instytut Strat Wojennych im. Jana Karskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0003-4108-2682

Przegląd współczesnych ukraińskich rozpraw naukowych, poświęconych najnowszym dziejom Polski

Słowa kluczowe

Polska, Ukraina, stosunki polsko-ukraińskie, polityka zagraniczna, historia najnowsza

Streszczenie

W tekście przeanalizowano treść trzech rozpraw naukowych, dotyczących najnowszych dziejów Polski, obronionych w ostatnich latach na ukraińskich uczelniach wyższych oraz w tamtejszych instytutach badawczych. Z jednej strony pokazują one duże zainteresowanie najnowszą historią państwa polskiego wśród ukraińskich badaczy, z drugiej zaś mogą stanowić interesującą wskazówkę bibliograficzną i źródłową dla polskich historyków i politologów. Ich Autorzy, przygotowując dysertacje, wykorzystali bowiem wiele materiałów nieobecnych dotąd w obiegu naukowym, do których dostęp w dzisiejszych czasach jest niemożliwy. Tym bardziej warto więc zasygnalizować powstanie tego rodzaju rozpraw, podając jednocześnie miejsce ich przechowywania (całość maszynopisów) w zasobach internetowych. Przeanalizowane prace dotyczą współczesnych stosunków polsko-ukraińskich oraz (w dwóch przypadkach) polskiej polityki zagranicznej po 1989 roku.

Uwagi wstępne

Biorąc pod uwagę podejmowaną dotychczas na łamach „Kwartalnika Kresowego” tematykę współczesnych ukraińskich rozpraw naukowych, dotyczących historii Polski, można dojść do wniosku, że obejmowały one szeroki zakres chronologiczny (od średniowiecza do czasów współczesnych). Oczywistym jest, że najwięcej spośród zaprezentowanych dotąd dysertacji dotyczyło XX wieku (szczególnie zaś okresu międzywojennego i lat II wojny światowej), z racji dostępności źródeł i popularności ostatniego stulecia wśród tamtejszych historyków. Tym niemniej, warto zaprezentować również osiągnięcia ukraińskich badaczy, dotyczące historii najnowszej, czyli okresu po upadku Związku Radzieckiego. W odniesieniu do dziejów państwa polskiego, ukraińscy historycy przygotowali, a następnie obronili w ostatnich latach co najmniej trzy dysertacje, poświęcone polskiej polityce zagranicznej oraz stosunkom polsko-ukraińskim. Świadczy to zatem o zainteresowaniu powyższymi procesami wśród naszych wschodnich sąsiadów, dlatego też warto przybliżyć ich ustalenia i wnioski polskim historykom. Przedmiotowe rozprawy pokazują bowiem procesy przemian w Polsce z punktu widzenia badaczy zazwyczaj niepamiętających już czasów Związku Radzieckiego, stąd też ich treść nie jest obciążona wpajaną przez dziesięciolecia ideologią, a także dawnymi zwyczajami przygotowywania rozpraw naukowych w ZSRR.

Prezentowane w niniejszym tekście dysertacje przygotowali ukraińscy badacze, wywodzący się z trzech ośrodków naukowych (Kijowski Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki, Instytut Historii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie oraz Doniecki Narodowy Uniwersytet im. Wasyla Stusa – w tym wypadku uczelnia od 2014 roku mieści się w Winnicy, dokąd przeniosła się po aneksji obwodu donieckiego). Dwie prace dotyczą polskiej polityki zagranicznej po 1989 roku (w latach 1989–2004

oraz 1995–2005), jedna natomiast stosunków polsko-ukraińskich po upadku ZSRR.

Ukraina i Polska – od stosunków bilateralnych do euroatlantyckiej integracji

Jednym z podstawowych aspektów interesujących zarówno polskich, jak i ukraińskich badaczy historii najnowszej, są niewątpliwie stosunki obu krajów na oficjalnym szczeblu. W praktyce ich nawiązanie, jak i późniejsza realizacja, stały się możliwe dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych XX stulecia, kiedy to Ukraina ogłosiła niepodległość, wychodząc tym samym ze składu Związku Radzieckiego.

Powyższemu zagadnieniu, na przestrzeni niemal 15 lat, poświęcił swą dysertację kandydacką (odpowiednik polskiego doktoratu), pod tytułem *Ukraina i Polska: od stosunków bilateralnych do integracji euroatlantyckiej (aspekt historyczny)*¹, Kyryło Mjeljekjescew z Donieckiego Narodowego Uniwersytetu im. Wasyla Stusa. Obrona rozprawy odbyła się w 2019 roku, a więc już w warunkach funkcjonowania donieckiej uczelni w Winnicy.

Przedmiotowa praca liczy 255 stron maszynopisu, w tym 180 tekstu zasadniczego. Jak podał Autor, głównym celem rozprawy było kompleksowe ukazanie procesów transformacji stosunków ukraińsko-polskich w latach 1991–2005, w kontekście integracji europejskiej i atlantyckiej².

¹ К. Мелекесцев, *Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історични аспект)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Вінниця 2019, сс. 255, https://chtyvo.org.ua/authors/Mieliekiestsev_Kyrylo/Ukraina_ta_Respublika_Polscha_vid_bilateralnykh_vidnosyn_do_ievroatlantychnoi_intehratsii_istorychny/ [dostęp: 4.05.2023].

² Ibidem, s. 2.

Strukturę dysertacji tworzy pięć rozdziałów, poprzedzonych wstępem i wykazem skrótów. Na końcu Autor umieścił natomiast bibliografię oraz interesujące dodatki w formie tabel, wykresów, map i diagramów.

Pierwsza część pracy dotyczy zagadnień metodologicznych oraz dotychczasowych osiągnięć historiografii i bazy źródłowej na temat badanego zagadnienia. Co jednak intrygujące, Autor dość skromnie wykorzystał materiały archiwalne, które przecież można odnaleźć, mimo współczesnego charakteru podejmowanych badań (o czym świadczą zapisy bibliograficzne choćby w przypadku dwóch dysertacji przeanalizowanych niżej). Ponadto duże zdziwienie budzi dość częste wykorzystywanie w przypisach podręczników akademickich o charakterze mocno ogólnym, zamiast literatury specjalistycznej. Wreszcie, w zestawieniu bibliograficznym na końcu pracy, K. Mjeljekjescew nie zastosował przyjętego powszechnie podziału na kategorie wykorzystanych materiałów (źródła archiwalne, prasa, opracowania, zasoby internetowe, itp.). Stwarza to niestety wrażenie chaotyczności i znacznie utrudnia odnalezienie konkretnego źródła, z którego zaczerpnięto dane informacje.

Druga część dysertacji poświęcona została okoliczności nawiązania współczesnych stosunków polsko-ukraińskich (Autor przyjął w tym zakresie lata 1991–1995) oraz ich realizacji w formie zarówno umów międzypaństwowych, jak i współpracy między regionami (lata 1995–2004). Co warte podkreślenia, K. Mjeljekjescew równomiernie przeanalizował stosunki polsko-ukraińskie na szczeblu państwowym oraz kwestie współpracy ukraińskich miast i obwodów z polskimi partnerami. Szczegółne miejsce zajął w tym aspekcie obwód winnicki oraz jego stolica, co zapewne wynikało z miejsca zamieszkania Autora oraz dostępności materiału źródłowego³.

³ Ibidem, s. 85.

Trzecia część pracy K. Mjeljekjescewa poświęcona została kwestiom współpracy polsko-ukraińskiej w zakresie szerszej integracji Ukrainy ze strukturami europejskimi. Mowa tutaj o planie wstąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej oraz realizacji programu „Partnerstwo Wschodnie”, a także funkcjonowaniu strefy Schengen, w kontekście granicy polsko-ukraińskiej.

Rozdział czwarty koresponduje z trzecim, gdyż dotyczy kwestii integracji Ukrainy z UE już w drugiej dekadzie XXI stulecia, w kontekście stosunków z Polską. Autor zwraca w nim uwagę na zaostrenie relacji w latach 2010–2013, jako głównego winowajcę wskazując ówczesnego ukraińskiego prezydenta Wiktora Janukowycza. Zdaniem K. Mjeljekjescewa miał on być mniej zainteresowany zarówno integracją europejską, stosunkami z Polską, jak i choćby mniejszością ukraińską nad Wisłą⁴. W tej części dysertacji, Autor podkreślił również rolę Polski w kontekście pomocy europejskiej dla Ukrainy w latach 2014–2015, a więc już po wybuchu Euromajdanu w Kijowie. Jego zdaniem, od tego momentu mniej miejsca w relacjach polsko-ukraińskich zaczęła zajmować historia, zaś więcej gospodarka i integracja Ukrainy ze strukturami europejskimi⁵.

Ostatni rozdział analizowanej rozprawy dotyczy współpracy polsko-ukraińskiej w kwestii ewentualnego wstąpienia Ukrainy do struktur NATO. Autor rozpoczął tę część od analizy sytuacji w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, porównując ówczesne zasoby i możliwości obu krajów. Kolejne partie tekstu poświęcił już czasom współczesnym, próbując udzielić odpowiedzi na pytanie o przyczyny pasywności ukraińskich władz w badanym kontekście⁶.

⁴ Ibidem, s. 120–121.

⁵ Ibidem, s. 146.

⁶ Ibidem, s. 169–172.

We wnioskach końcowych K. Mjeljekjescew odrzucił często spotykaną w ukraińskiej historiografii tezę o stagnacji stosunków z Polską w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku⁷. Jego zdaniem, właśnie wtedy oba kraje nawiązały nie tylko podstawowe relacje bilateralne, ale zainicjowały szereg wspólnych projektów biznesowych, naukowych i gospodarczych, realizowanych nie tylko na szczeblu państwowym, ale także między poszczególnymi regionami. Autor wskazał jednocześnie na znaczącą rolę Polski w procesie integracji europejskiej Ukrainy, używając przy tym określenia „lokomotywa, adwokat, kurator”⁸.

Praca K. Mjeljekjescewa może zatem stanowić interesujące studium dla polskich badaczy współczesnych stosunków z Ukrainą, choć raczej w wymiarze *stricte* politycznym. Jest to jednak zrozumiałe, biorąc pod uwagę zarówno jej tytuł, jak i przyjęte ramy chronologiczne.

Polska polityka zagraniczna w czasie przemian 1989–2004

Piętnaście lat polskiej polityki zagranicznej – od momentu pierwszych częściowo wolnych wyborów w czerwcu 1989 roku do wejścia Polski do Unii Europejskiej – stało się przedmiotem badań Oleha Kloczaka⁹. Ukraiński historyk w 2018 roku obronił dysertację na ten temat *Polska polityka zagraniczna i dyplomacja w czasie przemian 1989–2004* na Kijowskim Narodowym Uniwersytecie im. Tarasa Szewczenki.

⁷ Ibidem, s. 174.

⁸ Ibidem, s. 175.

⁹ О. Ключак, *Зовнішня політика і дипломатія Республіки Польща в епоху глобалізаційних змін (1989–2004 рр.)*, Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Київ 2018, сс. 274, https://chtyvo.org.ua/authors/Klochak_Oleh/Zovnishnia_polityka_i_dyplomatiia_Respubliky_Polscha_v_epokhu_hlobalizatsiinykh_zmin_1989-2004_rr/ [dostęp: 4.05.2023].

Licząca 274 strony rozprawa podzielona została na pięć rozdziałów, poprzedzonych wstępem, wykazem skrótów i streszczeniami. Co szczególnie istotne (i rzadko spotykane), Autor zamieścił je w trzech wersjach językowych (ukraińskiej, angielskiej i polskiej), co tym bardziej może ułatwić polskim historykom i politologom, zorientowanie się w bazie źródłowej, treściach i ustaleniach, zawartych w dysertacji.

Pierwszy rozdział pracy poświęcony został dotychczasowej historiografii oraz kwestiom metodologicznym. O. Kloczak na kilkunastu stronach dogłębnie przeanalizował dotychczasową literaturę przedmiotu (przede wszystkim w języku ukraińskim i polskim, ale także rosyjskim i angielskim). Co jednak szczególnie istotne, mimo współczesnej tematyki pracy, Autor sięgnął również do zasobów archiwalnych, w tym wielu dotąd nieobecnych w obiegu naukowym po obu stronach granicy. Chodzi tu przede wszystkim o dokumenty zdeponowane w zasobach Wydzielonego Państwowego Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy, w kontekście stosunków z Polską. Można zatem zapoznać się choćby z dziennikami pracy ambasadora Ukrainy w Polsce, jak również zapisami rozmów dyplomatów obu państw, przeglądem polskiej prasy i innych środków masowego przekazu¹⁰. Publikacja tego rodzaju materiału badawczego ma szczególne znaczenie poznawcze, również w kontekście współczesnych wydarzeń na Ukrainie, na skutek których polscy historycy nie mają dostępu do tamtejszych archiwów.

Drugi rozdział dysertacji Autor poświęcił zagadnieniu transformacji polskiej polityki zagranicznej w warunkach współczesnej globalizacji. W treści dokonano dogłębnej analizy zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych czynników, wpływających na nowy obraz w tym aspekcie. Odbywa się to jednak nie tylko na podstawie powszechnie dostępnych materiałów prasowych

¹⁰ Ibidem, s. 55.

czy internetowych, ale przede wszystkim na bazie wspomnianych wyżej dokumentów ukraińskiego MSZ. Okazuje się, że tamtejsi dyplomaci bacznie śledzili polską politykę zagraniczną na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, upatrując w niej przyszłościowej szansy i wzoru dla dążeń państwa ukraińskiego. Autor podkreśla przy tym, że to właśnie Polska i Polacy u schyłku lat osiemdziesiątych XX stulecia, dali najważniejszy impuls do rozpadu Związku Radzieckiego, stanowiąc przy tym dobry przykład dla narodów, wchodzących dotąd w skład ZSRR¹¹.

Trzeci rozdział pracy Oleha Kloczaka dotyczy zmian, które zaszły w polskim korpusie dyplomatycznym w okresie przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, a także ich wpływu na działalność dyplomatyczną w kolejnych dekadach. Oprócz zmian o charakterze instytucjonalnym (także w zakresie nazewnictwa), Autor dokładnie analizuje również znaczne rozszerzenie sieci polskich placówek dyplomatycznych po 1991 roku. Oprócz ambasad i konsulatów generalnych dostrzega także rolę Instytutów Polskich, prowadzących w głównej mierze działalność kulturalną i promocyjną¹². W dalszych partiach rozdziału O. Kloczak analizuje rolę i zakres obowiązków ministra spraw zagranicznych, jego gabinetu politycznego, sekretariatu, biura dyrektora generalnego, oraz poszczególnych departamentów. Dużo uwagi poświęca również roli Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych oraz podległym mu strukturom – Akademii Dyplomatycznej i Akademii Młodych Dyplomatów, spośród których w dużej mierze rekrutowane są kadry współczesnej polskiej dyplomacji. Ta część pracy na charakter raczej informacyjny, aniżeli *stricte* naukowy.

Zupełnie inaczej wygląda jednak czwarty rozdział dysertacji, oparty na solidnej podstawie źródłowej różnej proveniencji.

¹¹ Ibidem, s. 79.

¹² Ibidem, s. 93.

Dotyczy on piętnastoletniej drogi, którą przeszła Polska od wyborów w czerwcu 1989 roku, poprzez uzyskanie członkostwa w NATO, aż do wejścia w struktury Unii Europejskiej. Autor podzielił tę część pracy na trzy kilkuletnie podrozdziały, nadając każdemu z nich określony tytuł, odnoszący się do działań ówczesnej polskiej dyplomacji. Jako pierwszy wskazał epokę „romantycznej inicjatywy” w latach 1989–1995, czyli z jednej strony pozbycie się wpływów postradzieckich, z drugiej zaś rozpoczęcie intensywnych rozmów z krajami Zachodu. Czytelnik może się zapoznać z działalnością poszczególnych ministrów spraw zagranicznych (Krzysztofa Skubiszewskiego, Andrzeja Olechowskiego i Władysława Bartoszewskiego) w odniesieniu do działań, mających na celu integrację ze strukturami NATO i UE.

Z kolei drugie pięć lat (1995–2000) O. Kloczak określił jako „priorytet bezpieczeństwa”, kiedy to Polska uzyskała ostatecznie członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim. Jako głównego twórcę Autor wskazał Bronisława Geremka, analizując dogłębnie jego działalność i rolę w procesie akcesyjnym. Ostatnia część czwartego rozdziału dotyczy lat 2000–2004, zaś jej tytuł „instytucjonalizacja europejska” oddaje zawarte tam treści, a więc ostatnie lata polskiej polityki zagranicznej przed wstąpieniem do Unii Europejskiej w 2004 roku.

Na tym mogłaby zakończyć się praca Oleha Kloczaka, gdyż zgodnie z jej tytułem, Autor wyczerpał w zasadzie wszystkie wątki, dotyczące przedmiotowego zagadnienia, jednakże w maszynopisie można natrafić jeszcze na rozdział piąty, poświęcony roli, jaką odegrali Polacy zamieszkali poza granicami kraju, w procesie przemian polskiej polityki zagranicznej. Autor analizuje zatem rolę Jana Pawła II, Jana Nowaka-Jeziorańskiego, Jerzego Giedroycia oraz Zbigniewa Brzezińskiego i Ryszarda Kaczorowskiego. O. Kloczak dochodzi przy tym do interesującego wniosku, iż wszystkie te postacie, choć często jako obywatele innych państw, odegrały

istotną rolę w przemianach polskiej polityki zagranicznej, połączonej z integracją kraju ze strukturami NATO i UE¹³.

We wnioskach końcowych Autor wskazał, że integracja Polski i dostosowanie do zachodnich wzorów politycznych, ekonomicznych, społecznych były głównym celem wszystkich rządów powstałych po 1989 roku. W ten sposób państwo konsekwentnie realizowało obraną drogę, bez względu na podziały polityczne. O. Kloczak podkreślił również rolę Polaków, zamieszkałych od lat za granicą, ale zainteresowanych i angażujących się w rozwój kraju swojego pochodzenia. Autor wskazał, że polscy politycy byli skłonni do rzetelnego słuchania tych głosów, w przeciwieństwie do Ukraińców i diaspory kanadyjskiej. Maszynopis kończy się zresztą szeregiem rekomendacji dla polityków ukraińskich, którzy, zdaniem Autora, powinni szeroko korzystać z polskich wzorców i wytyczonych szlaków w procesie przemian polityki zagranicznej¹⁴.

Rozprawa Oleha Kloczaka może zatem stać się interesującym uzupełnieniem badań dla polskich politologów i historyków dziejów najnowszych. Jako badacz zewnętrzny, Autor zwrócił bowiem uwagę na wiele kwestii, które często są pomijane przez rodzimych naukowców.

Polska polityka zagraniczna 1995–2005: formułowanie strategii i realizacji priorytetowych kierunków

O popularności tematyki polskiej polityki zagranicznej na przełomie tysiącleci wśród ukraińskich badaczy świadczy również powstała w 2018 roku w Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie rozprawa doktorska (odpowiednik polskiej habilitacji),

¹³ Ibidem, s. 223.

¹⁴ Ibidem, s. 232–234.

autorstwa Natalii Buhłaj¹⁵. Dysertacja dotyczy formowania strategii i realizacji priorytetowych kierunków polskiej polityki zagranicznej w latach 1995–2005. Z racji ubiegania się przez jej Autorkę o drugi stopień w naukowej hierarchii, maszynopis jest dość obszerny, jak na ukraińskie warunki, gdyż liczy 493 strony.

Praca podzielona została na pięć rozdziałów, spośród których pierwszy ma charakter wprowadzający do zasadniczej tematyki, zaś pozostałe cztery dotyczą poszczególnych kierunków w polskiej polityce zagranicznej badanego okresu. Już na pierwszy rzut oka imponująco wygląda wykaz wykorzystanych źródeł i opracowań, liczący łącznie ponad 800 pozycji.

Pierwszy rozdział rozprawy Autorka poświęciła kwestiom metodologicznym oraz dotychczasowym osiągnięciom historiografii i bazy źródłowej. Dominują tutaj materiały zdeponowane w Wydzielonym Państwowym Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy w Kijowie, Archiwum Ukraińskiej Rady Najwyższej w Kijowie, Centralnym Państwowym Archiwum Wyższych Organów Władzy i Kierownictwa Ukrainy w Kijowie oraz Centralnym Archiwum Organizacji Społecznych Ukrainy w Kijowie. Ponadto N. Buhłaj wykorzystwała akty normatywne oraz zbiory statystyczne. Podobnie jak w przypadku bibliografii w pracy Oleha Kloczaka, również ten wykaz może okazać się pomocny dla polskich naukowców w dzisiejszej sytuacji (część z wykorzystanych dokumentów jest dostępna *on-line*).

Drugi rozdział pracy dotyczy konceptualnych zasad oraz działalności instytucji w polskiej polityki zagranicznej w badanej

¹⁵ Н. Буглай, *Формування зовнішньополітичної стратегії та реалізація пріоритетних напрямів зовнішньої політики Республіки Польща (1995–2005 рр.)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Київ 2018, сс. 493, https://chtyvo.org.ua/authors/Buhlai_Natalia/Formuvannia_zovnishnopolitychnoi_stratehii_ta_realizatsiia_priorytetnykh_napriamiv_zovnishnoi_polity/ [dostęp: 4.05.2023].

dekadzie. Autorka zauważa przy tym, że integracja Polski ze strukturami NATO i UE była możliwa dzięki prowadzonej konsekwentnie polityce zarówno zagranicznej, jak i wewnętrznej. Wskazuje przy tym na szereg utworzonych wówczas na najwyższym poziomie państwowym instytucji, które koordynowały przygotowania w poszczególnych dziedzinach integracji. Zdaniem N. Buhłaj, to właśnie one odegrały główną rolę w przystąpieniu Polski do powyższych organizacji¹⁶.

Rozdział trzeci poświęcony został analizie zachodniego wektora w polskiej polityce zagranicznej. Autorka stawia w nim pytania o przyczyny wyboru przez Polskę kierunku integracji euroatlantycznej. Następnie analizuje stosunki między Polską a UE oraz rozwój kontaktów polsko-amerykańskich. N. Buhłaj wskazuje również na polskie działania w badanym okresie jako swoisty wzór dla innych krajów w regionie. Dochodzi przy tym do wniosku, że integracja Polski z NATO i UE stała się możliwa na skutek dążeń zarówno władz, jak i woli większości społeczeństwa w kraju. Konstatuje jednak, że nie wszystkie państwa – sąsiedzi, potrafiły należycie wykorzystać polskie doświadczenie na własnym gruncie¹⁷.

Rozdział czwarty poświęcony został realizacji polskiej polityki zagranicznej na kierunku wschodnim. W trzech podrozdziałach Autorka przeanalizowała rozwój stosunków Polski z Ukrainą, Litwą i Białorusią, a także Federacją Rosyjską. Co zrozumiałe, najwięcej miejsca poświęciła pierwszemu zagadnieniu. Na podstawie szeregu dokumentów (w tym wielu dotąd niepublikowanych) zaprezentowała kształtowanie się stosunków polsko-ukraińskich, zarówno w czasie prezydentury Leonida Kuczmy, jak i Wiktora Juszczenki. N. Buhłaj wskazała również na dużą rolę polskiego prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w pokojowym zakończeniu Pomarańczowej Rewolucji w 2004 roku. Zauważyła jednak,

¹⁶ Ibidem, s. 172.

¹⁷ Ibidem, s. 194.

że wejście Polski do UE, z punktu widzenia szeregowego obywatela Ukrainy, odebrane zostało jako przyczyna uszczelnienia granicy między oboma państwami, co przełożyło się na wiele trudności, chociażby w zakresie drobnego handlu przygranicznego¹⁸. W zakresie stosunków Polski z Litwą i Białorusią, N. Buhłaj zaznacza, że zwłaszcza w pierwszym przypadku, częstym problemem na oficjalnym szczeblu była kwestia licznej mniejszości polskiej na Wileńszczyźnie, domagającej się przestrzegania praw do nauki w języku ojczystym i zapisywania w nim własnych imion i nazwisk¹⁹. Zjawisko to zostało przeanalizowane dość głęboko, w przeciwieństwie do obszaru Białorusi, gdzie Autorka skupiła się raczej na oficjalnych relacjach obu państw i cyklicznych (do pewnego momentu) spotkaniach polityków²⁰. Nieco więcej miejsca, w odniesieniu do różnych aspektów, N. Buhłaj poświęciła stosunkom polsko-rosyjskim, zauważając ich wyraźny podział na całkiem poprawne kontakty gospodarcze oraz nie najlepsze relacje na oficjalnym szczeblu politycznym. Autorka akcentuje również rolę Rosji w stosunku do innych państw postradzieckich (Białoruś, Ukraina, Mołdawia), co jej zdaniem, przekłada się także na relacje Polski nie tylko z Rosją, ale i najbliższymi sąsiadami²¹.

Ostatni, piąty rozdział rozprawy N. Bohłaj poświęciła zewnętrznej polityce Polski w ujęciu subregionalnym. Analizuje w nim udział w ramach Grupy Wyszehradzkiej, współpracę transgraniczną oraz aktywność w ramach euroregionów. Zwłaszcza ostatnie zjawisko, zdaniem Autorki, uznać należy za modelowe wdrażanie procesu integracji państw, poprzez wcześniejsze zacieśnianie kontaktów między ich regionami²².

¹⁸ Ibidem, s. 263–265.

¹⁹ Ibidem, s. 293.

²⁰ Ibidem, s. 270.

²¹ Ibidem, s. 320.

²² Ibidem, s. 393.

We wnioskach końcowych, N. Buhlaj skonstatowała, że polityka zagraniczna państwa polskiego w latach 1995–2005 od początku nakierowana była na integrację ze strukturami Zachodu. Po osiągnięciu tych celów, Polska uzyskała pozycję regionalnego lidera, mogącego stanowić przykład dla krajów ościennych. Jednocześnie, jako państwo mocno zaangażowane w procesy integracyjne państw niebędących członkami UE, Polska wzorowo wdrażała w życie rozmaite programy pomocowe²³.

Wypada zatem polecić zapoznanie się z ustaleniami Natalii Buhlaj wszystkim polskim historykom i politologom, podejmującym w swych badaniach kwestie polskiej polityki zagranicznej po 1989 roku. Ma to szczególne znaczenie w kontekście wskazanych wyżej źródeł i aktów normatywnych, wykorzystanych w masywnym rozprawie, do których obecnie w większości dostęp jest mocno ograniczony.

Piotr Olechowski

²³ Ibidem, s. 396.

BIBLIOGRAFIA

Niepublikowane maszynopisy rozpraw naukowych

- Буглай Наталія, *Формування зовнішньополітичної стратегії та реалізація пріоритетних напрямів зовнішньої політики Республіки Польща (1995–2005 рр.)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Київ 2018, сс.493, https://chtyvo.org.ua/authors/Buhlai_Natalia/Formuvannia_zovnishnopolitychnoi_strategii_ta_realizatsiia_priorytetnykh_napriamiv_zovnishnoi_polity/ [dostęp: 4.05.2023].
- Клочак Олег, *Зовнішня політика і дипломатія Республіки Польща в епоху глобалізаційних змін (1989–2004 рр.)*, Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Київ 2018, сс. 274, https://chtyvo.org.ua/authors/Klochak_Oleh/Zovnishnia_polityka_i_dyplomatiia_Respubliki_Polscha_v_epokhu_hlobalizatsiinykh_zmin_1989-2004_rr/ [dostęp: 4.05.2023].
- Мелекесцев Кирило, *Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історични аспект)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Вінниця 2019, сс.255, https://chtyvo.org.ua/authors/Mieliekiestsev_Kyrylo/Ukraina_ta_Respublika_Polscha_vid_bilateralnykh_vidnosyn_do_ievroatlantychnoi_intehratsii_istorychny/ [dostęp: 4.05.2023].

Review of Contemporary Ukrainian Academic Dissertations Devoted to the Recent History of Poland

Keywords

Poland, Ukraine, Polish-Ukrainian relations, foreign policy, recent history

Abstract

The text analyses the content of three dissertations on recent Polish history, defended in recent years at Ukrainian universities and research institutes. On the one hand, they show the great interest in the recent history of the Polish state among Ukrainian scholars, while on the other hand, they can be an interesting bibliographical and source reference for Polish historians and political scientists. This is because their authors, in preparing their dissertations, used a lot of materials previously absent from scientific circulation, which are impossible to access nowadays. Therefore, it is all the more worthwhile to point to the emergence of this type of dissertations, while indicating the place where they are stored (all typescripts) in online resources. The works analysed concern contemporary Polish-Ukrainian relations and (in two cases) Polish foreign policy after 1989.

Ein Überblick über zeitgenössische ukrainische wissenschaftliche Dissertationen zur jüngsten Geschichte Polens

Schlüsselwörter

Polen, Ukraine, polnisch-ukrainische Beziehungen, Außenpolitik, jüngere Geschichte

Zusammenfassung

Im Text wurde der Inhalt von drei Dissertationen zur jüngsten polnischen Geschichte analysiert, die in den letzten Jahren an ukrainischen Universitäten und Forschungsinstituten verteidigt wurden. Einerseits zeigen sie ein großes Interesse der ukrainischen Wissenschaftler an der jüngeren Geschichte des polnischen Staates, andererseits können sie für polnische Historiker und Politikwissenschaftler eine interessante bibliografische und quellenmäßige Referenz sein. Bei der Vorbereitung ihrer Dissertationen haben die Autoren viel Material verwendet, das bis dahin nicht im wissenschaftlichen Umlauf war und zu dem es heute keinen Zugang mehr gibt. Umso mehr lohnt es sich, auf das Entstehen solcher Dissertationen hinzuweisen und gleichzeitig anzugeben, wo sie in Online-Ressourcen gespeichert sind (alle Typoskripte). Die analysierten Arbeiten betreffen die zeitgenössischen polnisch-ukrainischen Beziehungen und (in zwei Fällen) die polnische Außenpolitik nach 1989.

Обзор современных украинских научных трудов по новейшей истории Польши

Ключевые слова

Польша, Украина, польско-украинские отношения, внешняя политика, новейшая история

Резюме

В тексте анализируется содержание трех научных трудов по новейшей истории Польши, защищенных в украинских высших учебных заведениях и научно-исследовательских институтах в течение последних лет. С одной стороны, это свидетельствует о большом интересе украинских ученых к новейшей истории польского государства, а с другой – эти труды являются интересным библиографическим и источниковедческим пособием для польских историков и политологов. Действительно, при написании диссертаций их авторы использовали большое количество материалов, до сих пор отсутствовавших в научном обороте, доступ к которым в настоящее время невозможен. Ввиду этого целесообразно заявить о появлении таких диссертаций, указывая при этом веб-сайты, где можно получить доступ к полному их содержанию. Анализируемые труды посвящены теме современных польско-украинских отношений и (в двух случаях) польской внешней политики после 1989 года.